

ACC. N:R M. 16143: 1-11.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Ligfred Svensson, Höör*
Härad: *Frösta* Berättare: *" " "*
Socken: *Höör* Berättarens yrke: *f.d. vagnmakare*
Uppteckningsår: *1963* Född år *1880* i *Höör*

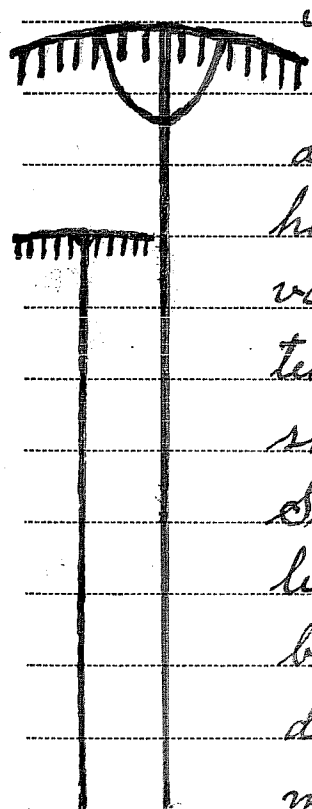
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Räfsor och räfsning. s. 1-11.

LUF 120

14/3-63

Råpsor eller rivor kallades de redskap som man använde då man skulle rensopa en gårdsplan eller dylikt, då råpsade man upp allt löst som fanns på denna plan innan man sopade.

Grova råpsor kallades gårdsråpsor där kunde de hela huvudet vara av järn med vidhängande pinnar av järn, sedan hade man så kallade höråpsor utav lättare material där hela rivan var av trä gärna styrkt med en träbåge över skottet, tidigt på våren brukade man råpsa i stor skogen, det kallade man att man risade.

Sedan brukades att hugga gräset i skogen med lie innan midsommar å om denna grässchörd blev bra höstad fick den en sådan förunderlig doft av alla örter innan midsommar. Men numera är det ju sållan att någon har tid att hugga med lie, det skall gå minst med slottmaskin.

Sug 120

Riva eller räfsa bestod av huvud med pinnar, shaft som ofta hade en förstärkningsbygel antingen av trä eller ståltråd, huvudet i allmänhet en halv m. långt, shaftet noga två meter, pinnarna noga tre tum cirka två tum emellan, shaftet var i regel grövst nertill å spettrade uppåt å väl avslipat med sandpapper så inga spågor skulle tränga i fingrarna å ju mer man arbetade med denna räfsa ju glattare blev shaftet, fruntimmers-riva å barnriva var ju alltid skillnad på storlek, men var det någon hurtig grabb skulle han alltid ha den största rivan å visa att han var kar. Pinnarna var i regel av ek å fläckta prisis lagom att bara kanta med ett stämjärn, å så direkt slås i rivehuvudet, kälen var raka å i regel $3\frac{1}{8}$ tum gärna fick dom gå en aning igenom å så nitade lite, pinnarna satt i rät vinkel mot räfsans shaft, som stag för rivehuvudet användes ung ask som kunde böjas efter behov om ^{man} kunde hålla dessa ämne en stund i kokande vatten, så fick man omedelbart böja dem som dom skulle vara, så fick dom sitta i spänn tills dom var torra.

Den som räfsade kallades räferska och hennes verktyg räfsa eller riva, lite olika på olika byggarter, mycke sällan kunde man finna en klyka med två delar till ett rivskaft, men det gick ju bra, med en förstärkningsbygel, men det ville gärna till om den skulle frestas någott, så fresterskan bakom skaftet berode det mycke på hur långlivad en sådan riva kunde bli somliga var lätta på handen andra mera tunga å frestade verktygen mera, man kunde ju pinna om en riva om den blev förmycke sliten, så var rivan stark å den blev ordentligt hantlad kunde man slita upp flera omgångar pinnar på samma riva, men det skulle vana att pinna rivor att få lagom tryck så man inte fläckte rivhuvudet när man slog i pinnarna. Räfsans konstruktion har nog inte förändrats mycke i mannaminne, mer än en bäge förekom sällan på en riva, en riva var ju ofta fästmannaspresånter å därför så utstyrda som möjligt, flickor emållan ville ju gärna visa sina fästmannagåvor å ofta då var det en mycke utstyrd riva.

En dam kunde jömma sin fästmansriva så länge hon levde å ofta då blev den ommålad å finputtsad en å annan gång, i synnerhet om mannen var död, då blev den sär skilt omhulldad, en sådan råfsa fick inte användas det var enbart en prydnad förenad med minne, om fästmör rivor förekom på annat håll vet jag inte, ja nog fans det många typer på råfsor allt åfter vad dom skulle användas till, förr fick dom ju råfsa för hand alla såd. åkrar innan hästrivan kom till, nu finns ju inga hästar så nu får traktorerna uträtta allt åkerarbete. Straks jag mins användes slåprivor innan dom amerikanska höghjulade krokpinmade hästrivorna kom till, numera kan jag knappast beskriva hur hösten tillgår, man har liksom överlevt sej skålv man kan inte följa med sedan hästarna kom väck. Straks jag mins hade man slåpriva som drogs av häst, där asade man ihop all spillsäd på åkrarna å all gräs skörd från ångar å skogar, höghjulade hästrivor har tillkomit långt senare, nu är dom åkså ur moden, då inga hästar fins

Särskilda råfsor användes för tångtäkt vid sjögräs eller fräkneslötter, längre pinnar å kräftigare gämt om för dom prestades hårt, så hade dom rivor som brukades för att hölja över jord med vid rågrädd, någon hade grova rivor att raka ut gödseln i fähuset.

Någon särskild råfsmakare fins inte numera i dessa bygder, man brukar köpa rivor av olika slag å typor hos järnhandlarn, där finns av järn å där fins av trä.

För att tillvärka en riva av trä fördrades gammalt lagrat trä, det dugde absolut inte att sätta i pinnar som man skär av gröna kvistar dom vek sej med samma, vi får börja med huvudet, en rejäl riktigt lagrad askträskiva som man arbetar upp till lagom grovlek å fasan sedan borrar man hål till pinnarna å undviker att få ett pinnhål i mitten vilket försvagar, då där får göras tapphål för skftet. i regel till en lagom riva har man huvudet en halv meter långt, 2" mällan hålen å skftet noga två meter långt, grovlek å annan utstyrsel fick bli efter vad den skulle användas till.

Någon särskild råfsmakare fins inte i denna byggd,
men nog behövs en fackman då det gäller råfsor dom skall
vara både starka å se smäckra ut. dom^r inte starkare för att
dom är klumpiga, mycke beror på hurdant virke man har
å så på skälva rivemakaren om han kan fasonera en trä-
bit, men fins det riktigt virke å en man som kan fasonera
en träbit så kan det också bli en snygg å praktiskriva.
Hur länge en råfsa kunde hålla berodde helt å hållet på
hur den blev hanterad och hur starkt den var gjord, och
av virkets beskaffenhet. För det första fick det vara av tørt
lagrat trä till alla delar, shaftet utav knastfri fur huvu-
det av ek eller ask, pinnarna också utav ek eller ask dom
skall vara fläckta upp i lagom grovlek så man bara
kantar dem vid isättningen, har man ett runnjärn som
är lite koniskt så man kan bränna upp pinnhål en a-
ning så är det bara bra, man får dom liksom att sitta
bättre, lite reservpinnar är alltid bra att ha med sej när
man är ute på stor rive, å så lite grejor så man kan shifta
pinnar.

Ofta köptes rivor på marknaderna, där var ju i regel att välja på, alla hade ju inte samma smak så allt gick åt, det var för det mesta Jöingar som kom med sina egna tillverkningar, dom körde landvägen med en häst å hade stiar rivor å baljor, så var dom i regel en tre st. i sällskap som hade var sina grejor på enspännarlänet, så uppförbacke hjälptes dom åt alla gubbar å häst å nerförbacke var det till att åka, så stannade dom till i större samhällen å gärna passade dom på marknadsdagar som vi hade förr, om onsdagarna i Höör å torsdagarna i Hörby så for man från plats till plats till lagret var slut, sen var det till att åka hem å börja nya tillverkningar med slöjd allster var på sitt håll. Lösa shaft huvud å pinnar var det sålde någon förde i handel, men var det någon gammal vagnmakare på platsen kunde han alltid arhjälpas rak. Några prisor är svårt att seja det berodde ju på kvallite å utförande av arbetet, det var olika prettansjoner.

Ännu i min ungdom hade folk olika typer på rivor, nåttasmäckra damrivor, å andra kraftiga rivor som en kar fick hantera om något skulle bliva gjort en riva prestades ganska bra när den användes att bära hö med, å när dom fäste ihop höstrångar till stackar. Håstråpsor börjades med att dom hade en tre alnar lång stång med järnpinnar ganska långa, å så ett par skaklar på tvären å så måste dom lyfta hela denna atteralj för hand när fångnet var fyllt. Sedan kom dom store höghjulade krokpinnade amerikanska håstrivorna å där kunde ju kusken åka, så dom blev ju så välkomna. Tillika som var dom första håstråpsor är inte lätt att säga mån här i Höör demonstrerades en sådan höghjuling å så blev det många beställningar på en gång. i skogen är dom inte lätta att köra med, så där är nog handrivan bäst, där gräset är hugget med lie, slåpråpsor användes mest att samla ihop gräs å hö som är hugget i ångar å skogar å där är hästen den bästa dragkraften,

För att tillverka rivor får man för det första hava en hyvelbänk, sågar av olika slag lika så hyvlar, borrarving med borrar, material av olika slag, allt tort å lagrat, för pinnhålen fodrades järn, ett passande koniskt runnjärn att bränna pinnhålen med, så fick man pinnarna att sitta bättre. Järnhandlarna brukar ofta tillhandahålla rivor av olika slag å för olika ändamål, ofta satte man sitt bemärke på en nyinköpt riva gån- te åratal så viste man ju hur gammal den var, å kunde bedömma dess kvalite å hållbarhet för nästa innköp, Vid råfsning brukade man fatta råfskaftet med händerna den ena ävanför den andra å hålst om^{man} kunde skifta hantag så blev man inte så fort trött, hålst skulle dom väl vara konfirmerade innan dom fick vara med att råfsa på alvar vid slättern, å kvinnfolks göra har det alltid ansetts vara, å stor skillnad i raskhet att sköta en riva har det alltid varit, skogsborna har för det mästa hållit sej framme i teten när det gällt råfsning.

Man hade pretensionsjoner på en råfsorska att hon skulle råfsa både fort å rent, en duktig råfsorska skulle hålst kunna råfsa åfter tre slotterkarar, det berodde helt på terång å gröda det är inte alla år som det är gräsår, hållt shall det inte vara för torrt på försommaren. Att hantera en riva dagen lång var nog ganska påfrestande, så nog kunde det bliva blåsor i händerna i synnerhet för den som inte var tränad, då fick man akta att inte få hål på dessa blåsor, utan tvätta å smörja sej i tide å skifta arbete. Varje råfsorska ville hålst ha sin bestämda riva, hur lika dom än såg ut var det likväl skillnad att arbeta med olika. Tidigt om våren brukade man råfsa i skogen där man sedan skulle hugga gräs, det kallades att risa. Vid dett arbete var ofta både kvinnor å män så det var särskilt intresant, på eftermiddagen brukade lillpigan komma med kaffekorjen så då blev dät extra trevligt ute i naturen, ja ska sej då smaka^{dät} med kaffe. Man brukad råfsa gräset i strängar å skjuta samman dessa till stackar.

Varje råferska ville helst ha sin bestämda riva, lejda råferskor hade ofta skålv riva som dem trivdes bäst med, å sållan fick dem då blåsar i händerna, första gång man vände höet när det låg i strängar brukades rivan, andra gången brukades hötjugan då det var lite mer samlat, hötjugorna här brukade inte ha mer än två horn, man brukade skjuta ihop hösträngarna med rivan upp och nedvänd, å detta prestade rivan ganska bra, det berodde mycke vem som höll i skaftet hur rådd den mäniskan var om sin riva, man brukade också med rivans hjälp bära höet till stack eller härsja, man brukade också kamma höretarna med råfa så att de lättare motstod regn, alltgämt användes handdriva till åfterräfning på stubbåhern, på trösklogen brukade man ha en särskild kraftig råfa, en råfa fick alldrig ställas med huvudet neråt, när en råfa ej användes brukade man hänga den med huvudet uppåt, från och till slotten skulle man bära rivan på axeln, å alldrig släpa den efter sig, å skulle man lämna en riva på åkern skulle den stickas i jorden med huvudet upp.